

2° ΕΠΑΛ ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ

Κόμικς

Τμήμα Α2

Ερευνητική Εργασία

Σχολικό έτος 2012 – 2013

Συμμετείχαν οι μαθητές:

Ομάδα: Μαφάλντα

Κατέβα Ευσταθία
Κόντης Θύμιος
Κοτσέτα Διονυσία
Μητσέλη Κωνσταντίνα
Ναυπλιώτη Καλλιόπη

Ομάδα: ΕΠΑλάκια

Καραντζά Μαρία
Λιγγοπούλου Δήμητρα
Μπεκιάρη Άνθια
Μίρτσεφ Γιώργος

Ομάδα: Τα Στρουμφάκια

Κότσιφα Ιωάννα
Λάττα Έφη
Κέκκης Γιώργος
Λιγγόπουλος Φανούρης
Νταλαμάρα Γρηγορία

Επιβλέποντες καθηγητές:

Λεβέτσιου Αικατερίνη

Μπόκος Αλέξανδρος

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Εισαγωγή.....	1
2. Προβληματική του θέματος.....	1
3. Διαδικασία της έρευνας – Μεθοδολογία	2
3.1 Συμμετέχοντες.....	2
3.2 Μεθοδολογία – τεχνικές	2
4. Αποτελέσματα.....	3
4.1 Ιστορική αναδρομή	3
4.1.1 Τα κόμικς σε όλο τον κόσμο	3
4.1.2 Τα κόμικς στην Ελλάδα.....	5
4.2 Οι τεχνικές των κόμικς	8
4.3 Οι κυριότεροι χαρακτήρες των κόμικς στην Ελλάδα	12
4.3.1 Ο Μικρός Ήρωσ	12
4.3.2 Τα κόμικς του αρκά	13
4.3.3 Οι κωμωδίες του Αριστοφάνη.....	13
4.3.4 Φρουτοπία.....	14
4.3.5 Κλασσικά Εικονογραφημένα	15
4.3.6 Περιπέτεια	16
5. αξιολογήση – Συμπεράσματα - αναστοχασμοσ	16
6. Βιβλιογραφία	17

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα κόμικς αποτελούν μια μορφή τέχνης (γνωστή και ως ένατη) η οποία τις τελευταίες δεκαετίες έχει γίνει ιδιαίτερα δημοφιλής. Είναι ένα υβριδικό μέσο στο οποίο οι εικόνες αναμειγνύονται με άλλους τύπους επικοινωνιακών αναπαραστάσεων, συνήθως γραπτό κείμενο, προκειμένου να δημιουργήσουν πληροφορίες ή αφήγηση.

Τα κόμικς προκαλούν μεγάλο ενδιαφέρον σε μεγάλες ομάδες του πληθυσμού γιατί προσφέρουν ψυχαγωγία συνδυάζοντας κέφι και φαντασία, ενώ, παράλληλα, τουλάχιστον σε ένα σημαντικό ποσοστό τους, αναγνωρίζονται για την υψηλή εικαστική και λογοτεχνική τους ποιότητα.

Σκοπός της ερευνητικής μας εργασίας είναι η εξοικείωσή μας με την έννοια των κόμικς, η διερεύνηση της ιστορικής τους διαδρομής, των τεχνικών δημιουργίας τους και, τέλος, η ανίχνευση της παρουσίας τους στον ελληνικό χώρο.

2. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Τα κόμικς είναι μία σειρά από σκίτσα, ζωγραφισμένα σε χαρτί, στα οποία υπερτερούν οι εικόνες από ό,τι τα λόγια. Η φαντασία είναι το βασικότερο στοιχείο.

Τα κόμικς, τα οποία είναι γνωστά και ως η ένατη τέχνη, είναι μια μορφή οπτικής τέχνης που αποτελείται από εικόνες συχνά συνδυασμένες με κείμενο, το οποίο συνήθως βρίσκεται σε συνεφάκια κειμένου ή λεζάντες.

Ο μεγάλος θεωρητικός και δημιουργός κόμικς Σκοτ Μακ Λάουντ, στο βιβλίο του *Understanding Comics*, δίνει έναν πλήρη ορισμό της τέχνης σαν "σχήματα και εικόνες ευρισκόμενα εσκεμμένα σε σειρά με σκοπό να μεταδώσουν πληροφορίες ή να προκαλέσουν μια αισθητική αντίδραση από τον χρήστη".

Ο ορισμός αυτός αφήνει ορθά έξω τις γελοιογραφίες που είναι μεμονωμένες εικόνες, αφού στα κόμικς υπάρχει σαφώς μια αφηγηματική αλληλουχία μεταξύ των εικόνων. Η ύπαρξη κειμένου επίσης δεν είναι απαραίτητη.

Τα κόμικς γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη στις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα στην Αμερική, κυρίως από τις ιστορίες υπερηρώων. Στην Ευρώπη υπήρχε μια μικρή σκηνή, που ξεκίνησε με πρωτοπόρους τους Βέλγους, ωστόσο, μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και την άφιξη των αμερικάνικων κόμικς στην Ευρώπη, αλλά και

τη μεσολάβηση της δεκαετίας του 1960, που αγκάλιασε αντικουλτούρες όπως τα κόμικς, αυτά σιγά-σιγά καθιερώθηκαν ως σοβαρό είδος τέχνης.

Στις μέρες μας, η παρουσία των κόμικς είναι εμφανής σε όλες τις εκφάνσεις της σύγχρονης ζωής. Τα κόμικς χρησιμοποιούνται για τη συγγραφή ενημερωτικών φυλλαδίων κάθε είδους, ακόμα και ολόκληρων βιβλίων. Έντονη είναι η παρουσία τους στο χώρο του κινηματογράφου (animation) και της τηλεόρασης, ενώ πολλά είναι τα περιοδικά που φιλοξενούν αποκλειστικά ιστορίες κόμικς.

Όλα τα παραπάνω καθιστούν τα κόμικς ενδιαφέροντα για μεγάλο αριθμό ανθρώπων και, ιδιαίτερα, νέων και αποτελούν το λόγο που ώθησε την ομάδα μας να ασχοληθεί με το συγκεκριμένο θέμα.

Στο πλαίσιο της ερευνητικής αυτής εργασίας καλούμαστε να απαντήσουμε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Τι είναι τα κόμικς;
- Πότε δημιουργήθηκαν και πώς εξελίχθηκαν;
- Ποιες τεχνικές υπάρχουν για τη δημιουργία κόμικς και animation;
- Ποια είναι η παρουσία των κόμικς στον ελληνικό χώρο;

3. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ

Στην υλοποίησή της ερευνητικής εργασίας ενεπλάκησαν δύο (2) καθηγητές και δεκατέσσερις (14) μαθητές από την Α΄ Τάξη του 2^{ου} ΕΠΑΛ Αμαλιάδας, που εργάστηκαν στο εργαστήριο πληροφορικής και στην βιβλιοθήκη του σχολείου.

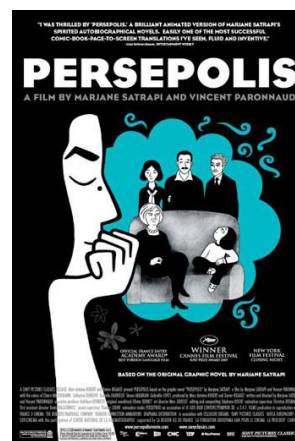
3.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Η πορεία της εργασίας μας ακολούθησε κάποια διακριτά στάδια, διαφορετικά από αυτά που εντάσσονται στη διδασκαλία άλλων μαθημάτων.

Αρχικά χωριστήκαμε σε ομάδες και εργαστήκαμε συνεργατικά μέχρι το τέλος. Στη συνέχεια προσπαθήσαμε να θέσουμε τα ερωτήματα που θα μας απασχολούσαν με τη βοήθεια των καθηγητών. Μετά αρχίσαμε να συλλέγουμε πληροφορίες σχετικά με το θέμα κάθε ομάδας, με τη βοήθεια του διαδικτύου και κάποιων βιβλίων.

Οι καθηγητές μας βοηθούσαν στο να τις αξιολογούμε, να κρατάμε ό,τι μας χρειάζεται για τους στόχους που είχαμε θέσει. Οι πληροφορίες δεν αφορούσαν μόνο κείμενα αλλά και σχετικές φωτογραφίες.

Εκτός από τις βιβλιογραφικές πηγές και το διαδίκτυο, αρκετές πληροφορίες συλλέξαμε από ταινία που προβλήθηκε στο χώρο της βιβλιοθήκης. Συγκεκριμένα, είδαμε την ταινία Persepolis, ένα κόμικ της Μαρζάν Σατραπί το οποίο μεταμορφώθηκε σε μια ασπρόμαυρη ταινία κινουμένων σχεδίων (animation) με χιούμορ και αυτοσαρκασμό, πολιτική οξυδέρκεια και ιστορική μνήμη.

Μεγάλο μέρος της έρευνας εκπονήθηκε κατά την επίσκεψή μας στην Πάτρα σε διάφορα βιβλιοπωλεία που δραστηριοποιούνται στο χώρο του κόμικς.

Τέλος, εκτός από τη συγγραφή της εργασίας μας, δημιουργήσαμε ένα τέχνημα τύπου κόμικς με ήρωες από το χώρο του σχολείου μας, το οποίο περιγράφει μια μικρή ιστορία από την καθημερινή μας σχολική ζωή.

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

4.1.1 ΤΑ ΚΟΜΙΚΣ ΣΕ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Αρχικά, τα κόμικς είναι μία σειρά από σκίτσα, ζωγραφισμένα σε χαρτί, στα οποία υπερτερούν οι εικόνες από ότι τα λόγια. Η φαντασία είναι το βασικότερο στοιχείο.

Τα κόμικς, που είναι γνωστά και ως ένατη τέχνη, είναι μια μορφή οπτικής τέχνης που αποτελείται από εικόνες που συνήθως συνδυάζονται με κείμενο, το οποίο συχνά βρίσκεται σε συνεφέκια κειμένου ή λεζάντες.

Ο μεγάλος θεωρητικός και δημιουργός κόμικς Σκοτ Μακ Λάουντ στο βιβλίο του *Understanding Comics* δίνει έναν πλήρη ορισμό της τέχνης σαν "σχήματα και εικόνες ευρισκόμενα εσκεμμένα σε σειρά με σκοπό να μεταδώσουν πληροφορίες ή να προκαλέσουν μια αισθητική αντίδραση από τον χρήστη". Ο ορισμός αυτός αφήνει ορθά έξω τις γελοιογραφίες που είναι μεμονωμένες εικόνες, αφού στα κόμικς υπάρχει σαφώς μια αφηγηματική αλληλουχία μεταξύ των εικόνων. Η ύπαρξη κειμένου επίσης δεν είναι απαραίτητη.

Η λέξη «κόμικς» προέρχεται ετυμολογικά από την λέξη «κωμικός» κι αυτό γιατί οι πρώτες ιστορίες ήταν κωμικού περιεχομένου. Σύμφωνα με τον ορισμό, «κόμικς» είναι η τέχνη της αφήγησης ιστοριών με διαδοχή σχεδιασμένων εικόνων στη τυπογραφική επιφάνεια. Σύμφωνα με τον ορισμό, τα κόμικς αφηγούνται πάντα ιστορίες οποιουδήποτε περιεχομένου. Για να υπάρξει κόμικς πρέπει να υπάρχουν διαδοχικές εικόνες όπου η μία συνεχίζει το νόημα της άλλης. Μία ιστορία κόμικς είναι πάντα τυπωμένη σε χαρτί.

Αναλόγως το πώς ορίζει κανείς τα κόμικς, οι ρίζες τους μπορούν να αναζητηθούν στο 15^ο αιώνα ή ακόμα και στα Αιγυπτιακά ιερογλυφικά. Παρόλα αυτά, η σημερινή μορφή τους (με καρτέ και κείμενο σε συνεφέκια ή λεζάντες) εμφανίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα. Πρωτοπόροι, λοιπόν, του είδους θεωρούνται για την μεν Ευρώπη το περιοδικό *Ally Sloper's Half Holiday* που κυκλοφόρησε στην Αγγλία το 1884, για τις δε ΗΠΑ το *Hogan's Alley* του Ρίτσαρντ Άουτκολτ (Richard Outcault), του οποίου κύριος χαρακτήρας ήταν το Κίτρινο Παιδί και ξεκίνησε να δημοσιεύεται σαν ένθετο στριπ σε εφημερίδες το 1895.

Ενώ αρχικά χρησιμοποιήθηκαν για να εικονογραφηθούν καρικατούρες και για να διασκεδάσουν με απλές και συνηθισμένες ιστορίες, έχουν πλέον εξελιχτεί σε μορφή τέχνης, με πολλά υποείδη. Τα πιο συνηθισμένα είδη κόμικς είναι τα κόμικς στριπ σε εφημερίδες και περιοδικά (και όχι μόνο), όπου μια μικρή ιστορία ξετυλίγεται μέσα σε τρία ή τέσσερα καρτέ και οι μεγαλύτερες ιστορίες σε ειδικά περιοδικά, εικονογραφημένες νουβέλλες και άλμπουμ, γνωστές απλά σαν κόμικς ή βιβλία κόμικς. Τα κόμικ στριπ στις εφημερίδες και τα περιοδικά είναι συνήθως δευτερεύουσας σημασίας, προορισμένα να κάνουν ένα γρήγορο κοινωνικό ή πολιτικό σχόλιο και οι σκηνοθετικές - αφηγηματικές τους δυνατότητες είναι βέβαια περιορισμένες αφού πρόκειται για μια απλή λωρίδα (στριπ) με μερικά καρτέ στη σειρά. Αντίθετα, στα περιοδικά κόμικς αποτελούν το κύριο υλικό, εκτείνονται σε ολόκληρες σελίδες κι εκεί οι ιστορίες παρουσιάζονται είτε σε συνέχειες από τεύχος σε τεύχος είτε αυτοτελώς.

Τα κόμικς ως μια μορφή τέχνης καθιερώθηκαν στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα, παράλληλα με τις παρόμοιες μορφές του κινηματογράφου και των κινουμένων σχεδίων. Οι τρεις μορφές μοιράζονται ορισμένες συμβάσεις, κυρίως τη μίξη των λέξεων και των εικόνων.

Τα κόμικς, ωστόσο, γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη στις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα στην Αμερική, κυρίως από τις ιστορίες με υπερήρωες εταιριών όπως η DC Comics και η Marvel Comics. Ήρωες όπως ο Superman, με το χαρακτηριστικό κάλυμμα, απέκτησαν μεγάλη δημοτικότητα και γρήγορα ο χαρακτήρας του κατοχυρώθηκε ως το καθοριστικό είδος των αμερικανικών κόμικς. Το είδος έχασε τη δημοτικότητά του στη δεκαετία του 1950, αλλά αποκαταστάθηκε η κυριαρχική του μορφή από τη δεκαετία του 1960 μέχρι τα τέλη του 20ου αιώνα. Επίσης στα κόμικς συμπεριλαμβάνονται ιστορίες περιπέτειας, ρομαντισμού και πόλεμου.

Στην ηπειρωτική Ευρώπη υπήρχε μια μικρή σκηνή, που ξεκίνησε με πρωτοπόρους τους Βέλγους και εκδόσεις όπως ο Τεντέν και το περιοδικό Spirou. Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, με την άφιξη των αμερικανικών κόμικς στην Ευρώπη αλλά και τη μεσολάβηση της δεκαετίας του '60, που αγκάλιασε αντικουλτούρες όπως τα κόμικς, αυτά σιγά-σιγά καθιερώθηκαν ως σοβαρό είδος τέχνης.

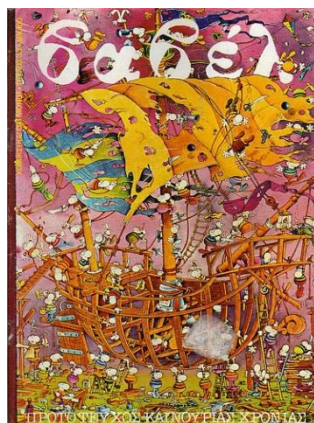
Στην Ιαπωνία, μια χώρα με μακρά παράδοση στην εικόνα, τα κόμικς έγιναν εξαιρετικά δημοφιλή. Ιδιαίτερη μορφή αποτελούν τα manga, που εμφανίστηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο από τον Osamu Tezuka. Η ιαπωνική αγορά διέυρνε την γκάμα της για να καλύψει τα έργα σε πολλά είδη από νεανική φαντασία μέσα από το ρομαντισμό σε ενήλικες φαντασιώσεις. Στο Ιαπωνικό manga συνήθως δημοσιεύονται μεγάλες ανθολογίες, που περιέχουν αρκετές εκατοντάδες σελίδες, και οι ιστορίες έχουν χρησιμοποιηθεί από καιρό ως πηγές για την προσαρμογή στην ταινία κινουμένων σχεδίων.

4.1.2 ΤΑ ΚΟΜΙΚΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα γνώρισε κάπως αργά τα κόμικς εξαιτίας των πολεμικών και πολιτικών αναταραχών και έτσι η ακμή τους στο ελλαδικό χώρο χρονολογείται από το 1950.

Αρχικά, τα περιοδικά, όπως η “Διάπλαση”, είχαν προετοιμάσει το έδαφος για να γίνουν τα κόμικς πιο εύκολα δεκτά στο ελληνικό κοινό. Όσον αφορά την αμερικανική σχολή των κόμικς, στη Ελλάδα κυκλοφόρησαν τα “Κλασσικά Εικονογραφημένα” τα οποία παρουσίαζαν έργα της παγκόσμιας λογοτεχνίας σε κόμικς. Την 1η Ιουλίου 1966 κυκλοφόρησε το πρώτο τεύχος Μίκυ Μάους και ακολούθησαν οι Υπερήρωες, όπως είναι ο “Σούπερμαν”, ο “Σπάιντερμαν” κ.α.

Τα πρώτα ελληνικά κόμικς έκαναν την εμφάνισή τους στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Από τα πρώτα ελληνικά περιοδικά κόμικς ήταν η “Βαβέλ”, στη οποία υπήρχε και δουλειά ξένων σχεδιαστών. Η “Βαβέλ” είχε έντονο το στοιχείο της πολιτικής κριτικής. Το πρώτο ελληνικό περιοδικό κόμικς χωρίς καμία ξένη επιρροή ήταν οι Κωμωδίες του Αριστοφάνη σε κόμικς, που εκδόθηκε από τις Αγροτικές Συνεταιριστικές Εκδόσεις βασισμένη στις 11 σωζόμενες κωμωδίες του Αριστοφάνη. Τα κείμενα επεξεργάστηκε ο Τάσος Αποστολίδης και τα σκίτσα φιλοτέχνησε ο Γιώργος Ακοκαλίδης. Πολλά από τα τεύχη μεταφράστηκαν στα αγγλικά, στα γαλλικά και στα

γερμανικά, ενώ συνολικά πουλήθηκαν περισσότερα από 700000 τεύχη. Η μεγάλη επιτυχία οφείλεται στο ότι χωρίς να ξεφεύγει από το αρχικό κείμενο κατάφερε να μεταφέρει την κριτική στη σύγχρονη πολιτική κατάσταση.

Ωστόσο, σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη του κόμικς έπαιξε το περιοδικό με το ομώνυμο όνομα, το "ΚΟΜΙΞ".

Το "ΚΟΜΙΞ" ξεκίνησε, με διαφορετικό από τα αντίστοιχα ελληνικά περιοδικά του χώρου σκοπό, την πορεία του τον Ιούλιο του 1988. Τότε, η τιμή του ήταν 80 δρχ. Ήταν ένα περιοδικό λιτό για την σημερινή, αλλά επαναστατικό για εκείνη την εποχή. Προοριζόταν να γίνει ένα περιοδικό αφιερωμένο στους κλασικούς σχεδιαστές κόμικς της Walt Disney, όπως ήταν ο Καρλ Μπαρκς, ο Ντον Ρόσα, ο Ρομάνο Σκάρπα, ο Φλόυντ Γκότφρεντσον, ο Ντάν Γίπες, ο Ουίλλιαμ Βαν Χορν και πολλοί άλλοι. Το εξώφυλλο του αποτελούσε την "εισαγωγή" στις ιστορίες, καθώς πάντα ήταν σχεδιασμένο από τους μεγάλους δημιουργούς και ήταν το επίσημο εξώφυλλο κάθε ιστορίας.

Η πρώτη ιστορία που δημοσιεύτηκε στο "ΚΟΜΙΞ" είναι η κλασική ιστορία του Καρλ Μπαρκς "Χαμένοι στις Άνδεις" (Lost in the Andes). Αυτή ήταν η αρχή για το "ΚΟΜΙΞ". Πουλήθηκε ένας μεγάλος αριθμός αντιτύπων αλλά τίποτα δεν προμήνυε τον τεράστιο σημερινό αριθμό των αναγνωστών. Ακολούθησαν αρκετές κλασικές ιστορίες του Μπαρκς και του Γίπες. Με το πέρασμα των μηνών ο αριθμός των αναγνωστών αυξανόταν ραγδαία. Ο Ντον Ρόσα εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο "ΚΟΜΙΞ" στο τεύχος 29, με την ιστορία "Συλλέκτης Κροκοδειλών" (The Crocodile Collector). Το σχεδιαστικό του ύφος, που τον διαφοροποιεί από τον Μπαρκς, τον κάνει να ξεχωρίζει και εντυπωσιάζει τους αναγνώστες του "ΚΟΜΙΞ".

Τα χρόνια περνάνε σιγά σιγά. Με την αρχή της νέας δεκαετίας το "ΚΟΜΙΞ" γίνεται ένα άκρως συλλεκτικό περιοδικό, το μόνο του είδους του στα Βαλκάνια, με χιλιάδες αναγνώστες. Ακόμα όμως δεν είναι, παρά ελάχιστα, γνωστό στην Ευρώπη και στον υπόλοιπο κόσμο.

Με την πάροδο του χρόνου εμφανίστηκαν η στήλη αλληλογραφίας, τα μόντελ-σιτ, οι φιλομορφίες, τα βιογραφικά των ηρώων και έτσι η ύλη του "ΚΟΜΙΞ" εμπλουτίστηκε. Από 33, το "ΚΟΜΙΞ" αυξάνει τις σελίδες του σε 52 και από εκεί σε 68, όπου εκδίδεται μέχρι σήμερα. Οι αλλαγές όμως δεν περιορίστηκαν μόνο στην ύλη του περιοδικού. Έτσι, στο τεύχος 79 (Ιανουάριος 1995) το εξώφυλλο έγινε λουστραρισμένο και η ποιότητα των σελίδων έγινε ακόμα καλύτερη με την χρήση ηλεκτρονικών μέσων όπως οι υπολογιστές.

Από τον Ιανουάριο του 1995 το "ΚΟΜΙΞ" συνεχώς εξελίσσεται σε όλο και καλύτερο περιοδικό. Περισσότερες ιστορίες, περισσότερα κείμενα καθώς και συνεντεύξεις από τους δημιουργούς των ιστοριών (και κυρίως από τον Ντον Ρόσα) εμπλουτίζουν την, ήδη αξιόλογη, ύλη του περιοδικού.

Τον Οκτώβριο του 1996, κυκλοφορεί το 100ο τεύχος του "ΚΟΜΙΞ" με 100 σελίδες. Σαν κύρια ιστορία δημοσιεύει την "Χρυσή Περικεφαλαία" (The Golden Helmet) καθώς και το πρώτο επεισόδιο της θρυλικής σειράς "Ο Βίος και η Πολιτεία του Σκρουτζ Μακ Ντακ (The Life and Times of Scrooge McDuck) του Ντον Ρόσα. Το "ΚΟΜΙΞ" δέχτηκε τότε τα "Χρόνια Πολλά" από τον Γενικό Διευθυντή και Πρόεδρο Καταναλωτικών Προϊόντων Disney, Μπο Μπόουντ, τον Πρόεδρο και Διευθύνοντα Σύμβουλο, Μάικλ Ντ. Άισνερ, τον Πρόεδρο Καταναλωτικών Προϊόντων Disney Ευρώπης, Μέσης Ανατολής και Αφρικής, Πιέρ Σίσμαν, τον Αντιπρόεδρο και Διευθυντή Καταναλωτικών Προϊόντων Disney Ανατολικής Μεσογείου, Ζοφρουά Ντε Λα Μπουρντοννέ και τέλος από τον Γενικό Διευθυντή Disney Ελλάδας, Μιχάλη Χειμώννα.

Το "ΚΟΜΙΞ", που έχει γίνει ήδη γνωστό σε όλη την υφήλιο, αποκτά επίσημα τον τίτλο του καλύτερου και συλλεκτικού περιοδικού Disney στην Ευρώπη (αμέσως μετά έρχεται το γαλλικό "Picsou" και τρίτο το ιταλικό "Zio Paperone"). Πολλοί είναι όμως αυτοί που λένε ότι το "ΚΟΜΙΞ", χωρίς αμφιβολία, είναι το καλύτερο περιοδικό του είδους του στον κόσμο.

Τα χρόνια περνάνε και το "ΚΟΜΙΞ" βελτιώνεται ακόμα περισσότερο. Χάρη στη βοήθεια των υπολογιστών και του ειδικού χαρτιού εκτύπωσης, που προσφέρει καλύτερη ποιότητα απεικονισμού, γίνεται ακόμα πιο ποιοτικό τόσο στον χρωματισμό όσο και στην σελιδοποίηση.

Τον Ιούλιο του 1998 το "ΚΟΜΙΞ" έκλεισε 10 χρόνια συνεχούς κυκλοφορίας. Στις 100 σελίδες του τεύχους 121 φιλοξενεί την "Φιλοσοφική Λίθο" (The Fabulous Philosopher's Stone), μια ιστορία του Καρλ Μπαρκς με μορφή παραμυθιού, η "Άμμο του Χρόνου" (Go Slowly, Sands of Time), και τέλος δημοσιεύει την ιστορία "Η Ιστορία Επαναλαμβάνεται" (Horsin' Around with History) η οποία αποτελεί συνεργασία του Καρλ Μπαρκς με τον Ουίλλιαμ Βαν Χορν. Επίσης, το πολυσέλιδο αφιέρωμα στους σχεδιαστές του Ντόναλντ, του Σκρουτζ και της παπιοπαρέας αποτελεί μια πολύ καλή δουλειά των εκδοτών.

Το τεύχος αυτό αποτελεί σταθμό στην ιστορία του περιοδικού, το οποίο τώρα πια έχει δεκάδες χιλιάδες φανατικούς αναγνώστες σε όλη την Ελλάδα. Τέλος, η τιμή του σταθεροποιείται στις 600 δρχ (1,75 €).

Από το τεύχος 121 έως το τεύχος 138 όλα στο "ΚΟΜΙΞ" κυλούν ήρεμα. Όλα; Όχι ακριβώς, γιατί το τεύχος 139 θα είναι και το πρώτο της νέας χιλιετίας. Το τεύχος Ιανουαρίου 2000 είναι τριπλό και εορταστικό. Τρεις ιστορίες γεμίζουν τις 132 σελίδες του "ΚΟΜΙΞ" με διασκέδαση και νέο αέρα στην αρχή της νέας χιλιετίας: το "Αφιερωμένο Εξαιρετικά" (A Little Something Special) του Ντον Ρόσα, τις "Φακές της Βαβυλώνας" (Le Lenticchie di Babilonia) του Ρομάνο Σκάρπα και την "Πρωτοχρονιά στον Βυθό" (Christmas Eve Story) του Καρλ Μπαρκς.

Σήμερα, στην ύλη του "ΚΟΜΙΞ" έχουν συμπεριληφθεί οι ιστορίες των Μάρκο Ρότα, Τζώρτζιο Καβατσάνο, Τόνυ Στρομπλ και Μπας Χέυμας. Θεωρείται μια από τις καλύτερες (ή ίσως και η καλύτερη) εκδόσεις περιοδικών Disney στον κόσμο. Μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2000 έχουν εκδοθεί 147 τεύχη και έχουν δημοσιευθεί πάνω από 190 ιστορίες του Καρλ Μπαρκς και 35 ιστορίες του Ντον Ρόσα.

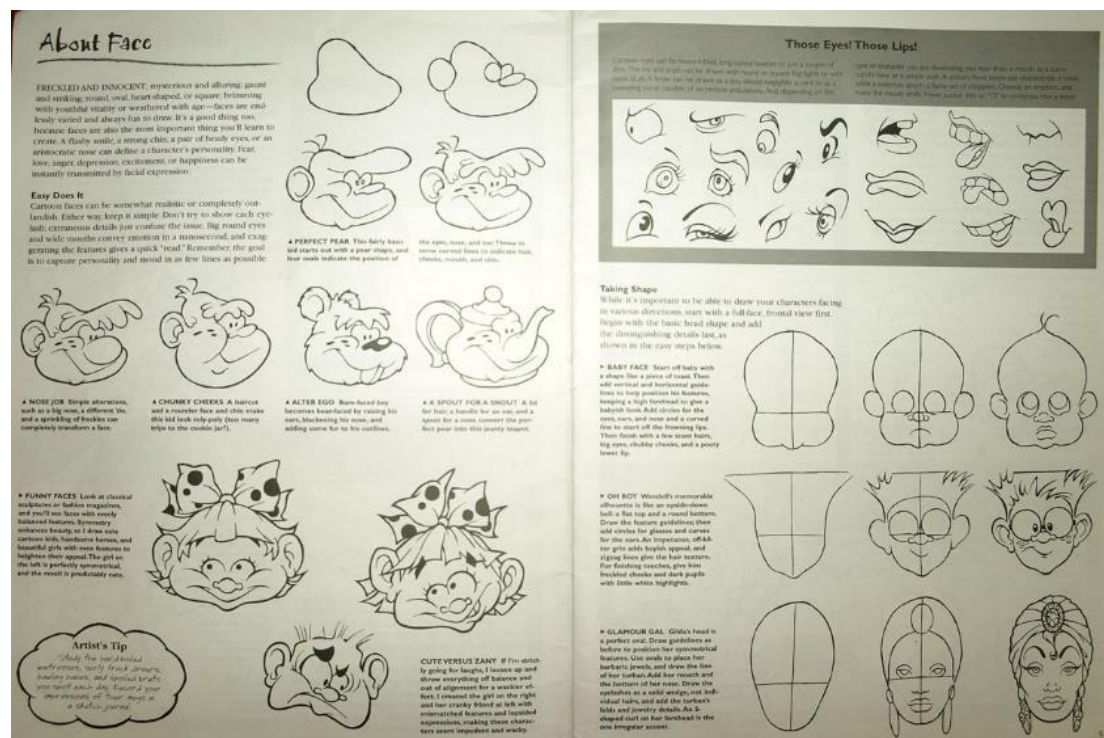
Το μέλλον προβλέπεται αισιόδοξο για το "ΚΟΜΙΞ" καθώς με τα χρόνια γίνεται όλο και καλύτερο, χωρίς να αναπαύεται ποτέ στις δάφνες του. Με την είσοδο του στην νέα χιλιετία, το "ΚΟΜΙΞ" θα γίνει ακόμα καλύτερο, μεγαλύτερο και ποιοτικότερο. Σήμερα, θεωρείται σχεδόν αδύνατο να βρεί κανείς τα πρώτα τεύχη του περιοδικού καθώς η συλλεκτική τους αξία έχει φτάσει στα ύψη. Οι νέοι αναγνώστες του "ΚΟΜΙΞ" δυσκολεύονται όλο και περισσότερο στην ανεύρεση των παλαιότερων τευχών. Ευτυχώς για αυτούς, υπάρχουν τα πρακτορεία εφημερίδων και οι συλλέκτες που φρόντισαν πρώιμα να αγοράσουν δυο ή τρία αντίτυπα των πρώτων τευχών του "ΚΟΜΙΞ" ώστε μετά να τα πουλήσουν σε υψηλές τιμές.

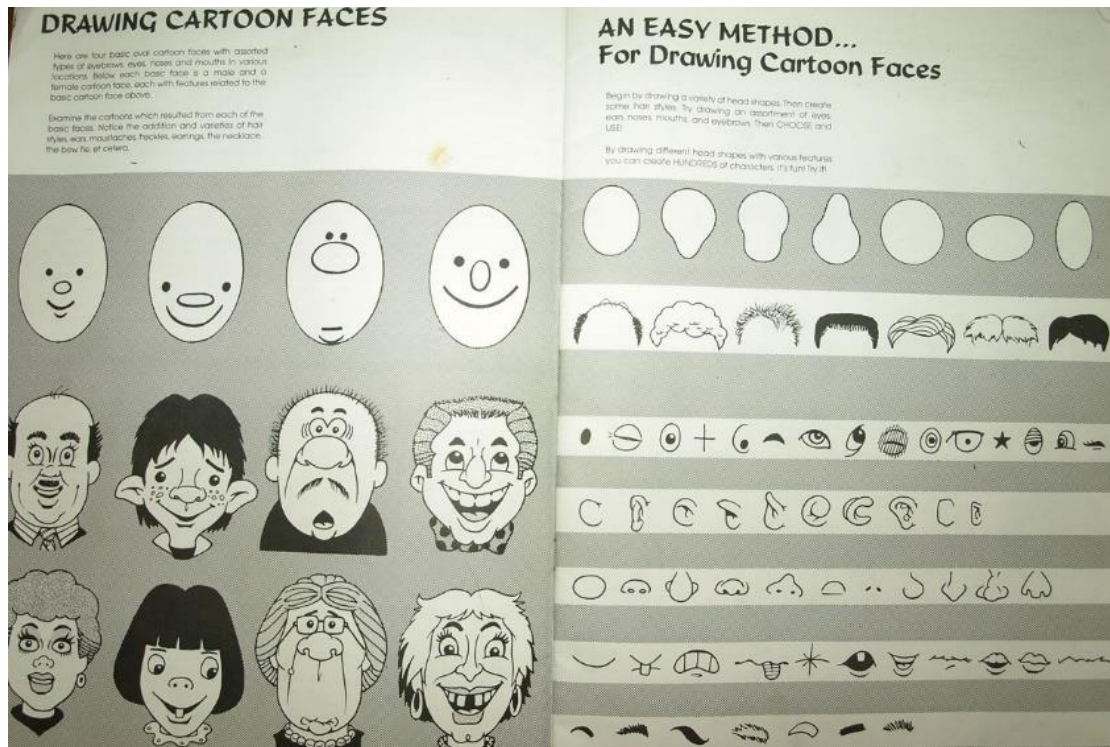
4.2 ΟΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΤΩΝ ΚΟΜΙΚΣ

Τα κόμικς είναι μία σειρά από σκίτσα, ζωγραφισμένα σε χαρτί, στα οποία υπερτερούν οι εικόνες από ότι τα λόγια. Η φαντασία είναι το βασικότερο στοιχείο. Η δημιουργία του είναι σχετικά εύκολη, άρα θα μπορούσε να σχεδιάσει ο καθένας από ένα.

Οι τεχνικές είναι πολλές και υπάρχουν πλήθος βιβλίων που ενημερώνουν τους ενδιαφερόμενους για το πώς μπορούν να δημιουργήσουν τέτοιες εικόνες.

Ένας κλασικός τρόπος είναι η δημιουργία κάποιων "στερεότυπων" χαρακτήρων, ακολουθώντας συγκεκριμένα βήματα.

Όταν το εικονογραφημένο σχέδιο συνδυάζεται με κίνηση, ονομάζεται animation (anima, λατινική λέξη η οποία σημαίνει ψυχή). Αυτό σημαίνει ότι “ζωντανεύουμε” κάτι άψυχο.

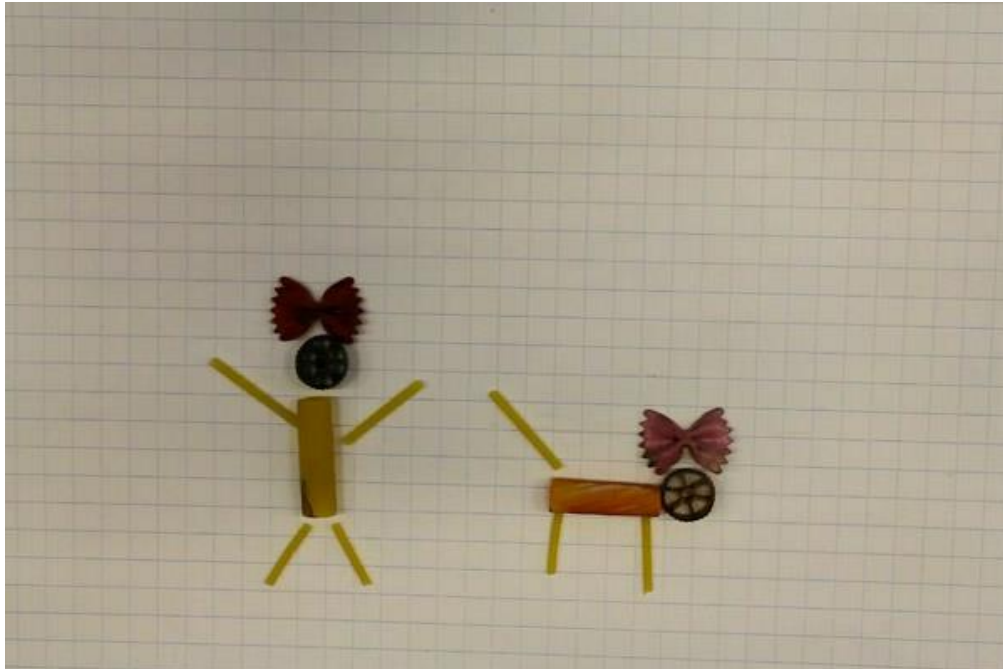
Από την έρευνα που κάναμε διαπιστώσαμε πως υπάρχουν διάφορες τεχνικές animation οι οποίες είναι:

- Σε χαρτί (κινούμενη εικόνα). Ζωγραφίζουμε κάποια σχέδια σε διαδοχικά φύλλα, τα βγάζουμε φωτογραφίες και τέλος τις δείχνουμε γρήγορα τη μία μετά την άλλη. Σε αυτό βοηθούν κάποια ειδικά προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Χαρακτηριστικό είναι το πρώτο animation που φτιάχτηκε στην Ελλάδα από Έλληνες δημιουργούς (1942-1945) και, πιο συγκεκριμένα, από τον Σ. Πολενάκη.

- Με ζυμαρικά

- Με κούκλες

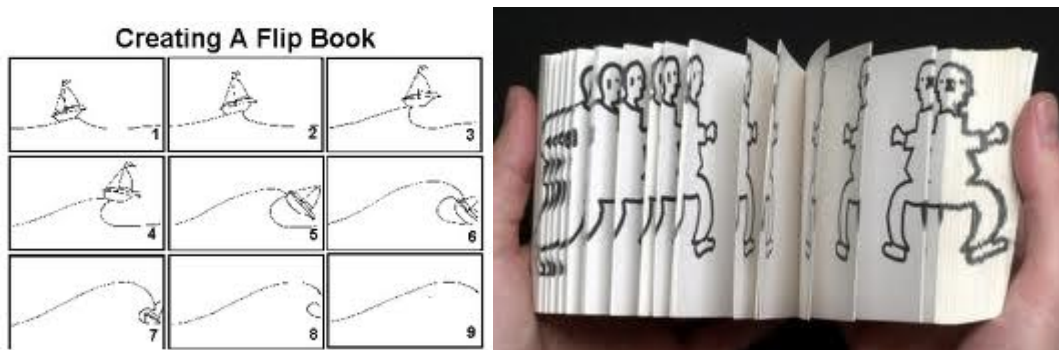

- Με πλαστελίνη

Τέλος, πολύ γνωστά σε όλους μας είναι τα flipbook. Μικρά βιβλιαράκια στα οποία υπάρχουν εικόνες ζωγραφισμένες είτε στο χέρι, είτε στον υπολογιστή. Αλλάζοντας την κίνηση κάθε φορά, μοιάζουν σα να κινούνται, όταν δείχνουμε τις φωτογραφίες γρήγορα τη μία μετά την άλλη.

Αλλάζοντας γρήγορα τις σελίδες τους βλέπουμε μικρές διασκεδαστικές ιστορίες.

4.3 ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΩΝ ΚΟΜΙΚΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.3.1 Ο ΜΙΚΡΟΣ ΉΡΩΣ

Ο «Μικρός Ήρωας» υπήρξε το πρώτο περιοδικό κόμικς που κυκλοφόρησε στη χώρα μας. Ο συγγραφέας του, Στέλιος Ανεμοδουράς, τού έδωσε ζωή από το 1953 έως και το 1967, οπότε σταμάτησε να κυκλοφορεί. Μέχρι τότε είχε φτάσει τα 798 τεύχη, αριθμός ρεκόρ για την εποχή εκείνη.

Οι εικονογραφημένες ιστορίες του κράτησαν συντροφιά δεκαπέντε χρόνια στα παιδιά της εποχής εκείνης, με τις περιπέτειες των τριών βασικών ηρώων, του Γιώργου Θαλάσση, της Κατερίνας και του Σπίθα, οι οποίοι πολεμούσαν το κακό που πρόσωπο της Φρουλάιν Χ και του Σεϊτάν Αλαμάν.

Εικονογράφος ήταν ο Βύρων Απτόσογλου.

Ο Στέλιος Ανεμοδουράς (1917 – 2000), δημοσιογράφος, ξεκίνησε τη θητεία του στο χώρο των περιοδικών εκδόσεων στα περιοδικά «Μάσκα», «Μασκούλα» και στη συνέχεια στον «Υπεράνθρωπο» για να φθάσει στον «Μικρό Ήρωα».

Τιμήθηκε για τη συνεισφορά του στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της κουλτούρας των νεαρών αναγνωστών και παρασημοφορήθηκε λίγο πριν το τέλος της ζωής του από το Δήμο Αθηναίων.

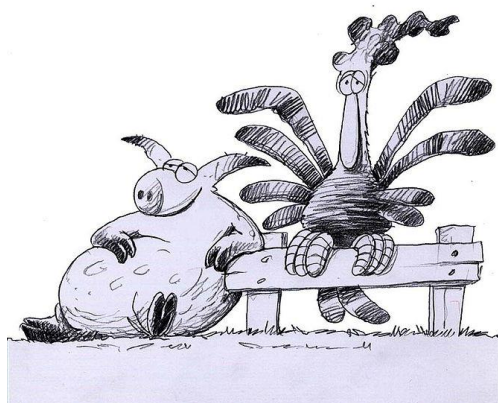
Ο Βύρων Απτόσογλου (1921 – 1990) ήταν Έλληνας σχεδιαστής και εικονογράφος του οποίου δουλειές, χωρίς υπερβολή, περιέχονται σε κάθε είδους έντυπο που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα κατά το δεύτερο ήμισυ του εικοστού αιώνα. Απόφοιτος της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών της Αθήνας, εργάστηκε ως ζωγράφος και

γλύπτης αλλά έγινε πασίγνωστος ως καλλιτέχνης εικονογραφημένων εκδόσεων και θεωρείται από τους «πατριάρχες» του ελληνικού κόμικς.

4.3.2 ΤΑ ΚΟΜΙΚΣ ΤΟΥ ΑΡΚΑ

Ο Αρκάς είναι Έλληνας καλλιτέχνης που ασχολείται με την τέχνη των Κόμικς. Ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του '80 δημοσιεύοντας τη σειρά "Ο Κόκκορας" στο περιοδικό Βαβέλ και στη συνέχεια στο ΠΑΡΑ ΠΕΝΤΕ και στο ΜΙΚΡΟ ΠΑΡΑ ΠΕΝΤΕ.

Το έργο του αποτελείται κυρίως από σειρές με συγκεκριμένο θέμα - πρωταγωνιστές που δημοσιεύονται σε περιοδικά και εφημερίδες και συγκεντρώνονται στη συνέχεια σε άλμπουμ.

Από τα έργα του ο "Ισοβίτης" έχει γίνει σειρά με μαριονέτες για την ελληνική τηλεόραση. Δουλειές του έχουν μεταφραστεί σε άλλες γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά, ισπανικά, πορτογαλικά, πολωνικά, ρουμανικά, σέρβικα και βουλγάρικα).

Το πραγματικό του όνομα δεν είναι γνωστό, παρόλο που έχει αναφερθεί το όνομα Αντώνης Ευδαίμων

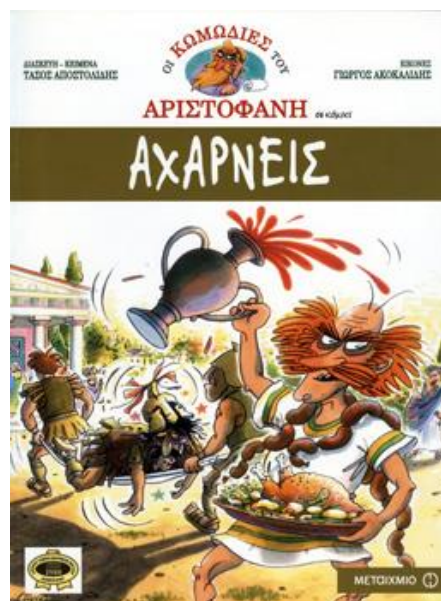
Οι βασικοί χαρακτήρες των κόμικς του Αρκά είναι οι εξής:

- Ο Κόκκορας
- Show Business
- Ξυπνάς Μέσα Μου Το Ζώο
- Μετά Την Καταστροφή
- Φάε το κερασάκι
- Ο Παντελής Και Το Λιοντάρι
- Ο Ισοβίτης
- Χαμηλές Πτήσεις
- Καστράτο
- Πειραματόζωα
- Ο Καλός Λύκος
- Η Ζωή Μετά
- Οι Συνομήλικοι
- Θηρία Ενήμερα
- Το Μικρό και το Μεγάλο
- Επικίνδυνα Νερά

4.3.3 ΟΙ ΚΩΜΩΔΙΕΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ

Οι “Κωμωδίες του Αριστοφάνη” ήταν σειρά κόμικς που πρωτοεκδόθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 από τις Αγροτικές Συνεταιριστικές Εκδόσεις, βασισμένη στις 11 σωζόμενες κωμωδίες του Αριστοφάνη. Οι διασκευές σε κόμικς των έντεκα κωμωδιών του Αριστοφάνη αποτελούν ένα πολυεπίπεδο και πολυλειτουργικό έργο.

Πέρα από την αρχαιογνωστική και ψυχαγωγική λειτουργία -ο κωμικός χαρακτήρας είναι ιδιαίτερα έντονος- τα κόμικς έχουν παράλληλα στόχο να μυήσουν τους νεαρούς, αλλά και τους μεγαλύτερους αναγνώστες, σ' ένα ρεαλιστικό και κριτικό τρόπο σκέψης και θέασης της αρχαίας όσο και της σημερινής κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας, μέσα από μια επίκαιρη και έντονα πολιτική διαχείριση των αρχικών έργων.

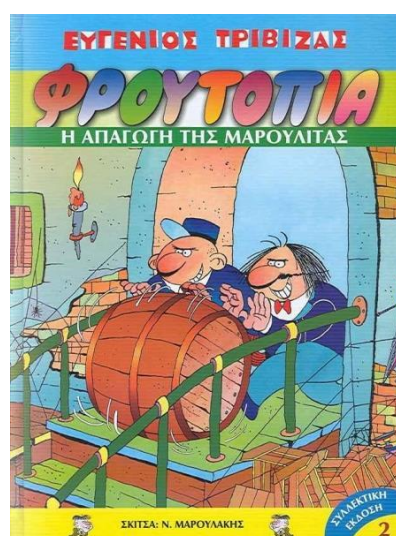
Οι κωμωδίες που εκδόθηκαν είναι οι ακόλουθες:

- Αχαρνείς
- Ιππείς
- Νεφέλες
- Σφήκες
- Ειρήνη
- Όρνιθες
- Λυσιστράτη
- Θεσμοφοριάζουσες
- Βάτραχοι
- Εκκλησιάζουσες
- Πλούτος

4.3.4 ΦΡΟΥΤΟΠΙΑ

Είναι κόμικς που δημιούργησαν το 1983 ο συγγραφέας παιδικής λογοτεχνίας Ευγένιος Τριβιζάς και ο σκιτσογράφος Νίκος Μαρουλάκης. Ολοκληρώθηκε σε τρεις κύκλους, με 50 τεύχη. Το κόμικς μεταφέρθηκε και στην τηλεόραση με 47 επεισόδια, το 1985, από την οικογένεια Σοφιανού, οπτικοποιημένο με μαριονέτες, σημειώνοντας μεγάλη επιτυχία.

Η Φρουτοπία είναι μια μακρινή χώρα που συνορεύει στα δυτικά με το Αβγατηγανιστάν, στα ανατολικά με το Πιπερού και στα βορειοδυτικά με τη Χώρα του Χασμουρητού. Η ιστορία της Φρουτοπίας είναι γεμάτη με πράξεις αφάνταστου

ηρωισμού και κατάπτυστης προδοσίας, με υπέροχες θυσίες και ασίγηστα μίσση, τολμηρές προσδοκίες και αποτρόπαιες δολοπλοκίες.

Σημαντικοί κάτοικοι της Φρουτοπίας είναι:

- Ο Αιμίλιος το μήλο, δήμαρχος της Φρουτοπίας.
- Ο Θάνος το κολοκυθάκι, πρωταθλητής πυγμαχίας της Φρουτοπίας που όνειρό του ήταν να δείρει ένα μανάβη.
- Η Μαρουλίτα το μαρούλι, αγαπημένη του Θάνου.
- Ο Φραγκίσκος το φραγκόσυκο, μέγας επιστήμονας και εφευρέτης, που η τρομερή του εφεύρεση, το τρομερό Φρουκτήνος, έβγαζε τη μάνα από τους μανάβηδες και άφηνε μόνο τις βίδες. Ήταν ένας από τους βασικούς υπόπτους για την εξαφάνιση του Μανόλη του μανάβη.
- Η Πιπεριά η φαρμακόγλωσσα, γνωστή κουτσομπόλα της γειτονιάς, που δεν αφήνει κανέναν σε χλωρό κλαρί (φρούτα και μη).
- Ο Βλάσης το βλίτο, που δεν είναι και τόσο βλίτο όσο νομίζει.
- Ο Ανανίας το πεπόνι, που είχε χάσει την βούλα του και την βρήκε με την βοήθεια του Πίκου Απίκου.
- Ο Βρασίδας το κρεμμύδι, με τα πολλά πουκάμισα, ερωτευμένος με την Μαρουλίτα.
- Η Μάτα η ντομάτα (η παραγινωμένη), η οποία χρησιμοποίησε τη βούλα του Ανανία για να αρέσει στον Βρασίδα.
- Ο Φώντας το σκληρό καρύδι, αρχηγός του στρατού της Φρουτοπίας
- Ο Αρχέλαος το λαχανιασμένο λάχανο, σωτήρας της Φρουτοπίας
- Ο Λάμπρος το ραδίκι του βουνού, ξάδερφος του Αρχέλαου
- Η Βεατρίκη το Σπαράγγι
- Ο Αστυνόμος Κρυψίβουλος, ο μοναδικός άνθρωπος της Φρουτοπίας, που προσπαθεί να λύσει το μυστήριο της εξαφάνισης του Μανόλη μεταμφιεσμένος για να μην τον εξορίσουν τα φρούτα, που τελικά εξορίστηκε από τη Φρουτοπία.

4.3.5 ΚΛΑΣΣΙΚΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ

Τα Κλασσικά Εικονογραφημένα είναι σειρά κόμικς, που διασκευάζουν γνωστά έργα της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Η σειρά κυκλοφόρησε στην Ελλάδα το 1951 από τις εκδόσεις Πεχλιβανίδη, βασισμένη στην αντίστοιχη αμερικάνικη, και από τότε γνωρίζει

συνεχείς ανατυπώσεις. Χαρακτηριστικό της ελληνικής έκδοσης ήταν η προσαρμογή θεμάτων ελληνικού ενδιαφέροντος, για την απόδοση των οποίων δούλεψαν γνωστοί Έλληνες εικαστικοί και λογοτέχνες.

Τα Κλασικά Εικονογραφημένα αποτέλεσαν μέρος της πολιτιστικής ζωής της χώρας για περίπου δυο δεκαετίες, και σύντροφο της παιδικής και νεανικής ηλικίας χιλιάδων Ελλήνων. Σήμερα οι πρώτες εκδόσεις αποτελούν συλλεκτικά αντικείμενα.

4.3.6 ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

Το εβδομαδιαίο περιοδικό Περιπέτεια είναι η επανέκδοση του παλαιότερου κόμικς Όμπραξ και κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1983 από τον εκδοτικό οίκο του Στέλιου Ανεμοδουρά.

Η πρώτη περίοδος έκδοσης του ολοκληρώθηκε το 1989. Εν συνεχεία, τα τεύχη που ακολούθησαν παρουσιάστηκαν και σε μηνιαίους τόμους (των 3 ή 4 τευχών έκαστος) που συνεχίζουν να εκδίδονται από τον Μάιο του 1992.

Εκδόθηκαν επίσης και «έξτρα τόμοι Μαρκ» (δέκα έως το καλοκαίρι του 2007), όπως και τόμοι "Προσφοράς" (τετράτευχοι), με εναλλαγή ιστοριών Μαρκ και Όμπραξ (δεκατρείς έως το καλοκαίρι του 2008).

Το 1994 κυκλοφόρησε ένα ιδιαίτερο τεύχος που χαρακτηρίστηκε ως «προσφορά του περιοδικού Περιπέτεια», σε μεγαλύτερη διάσταση με τίτλο «η ιστορία του λοχαγού Μαρκ» το οποίο είναι ανατύπωση του υπ' αριθμόν 100 τεύχους της Ιταλικής έκδοσης, ("La storia del comandante Mark").

Το εβδομαδιαίο αυτό περιοδικό συνεχίζει και στο 2008 (για 25ο έτος) την έκδοσή του στην Ελλάδα ως «Συλλεκτικό τεύχος Μαρκ» (με επιχρωματισμένες εικόνες), ανακυκλώνοντας εδώ και χρόνια (ήδη βρισκόμαστε στη δ' ανατύπωση) αποκλειστικά τις ιστορίες του λοχαγού ΜΑΡΚ.

5. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Τα παραπάνω αποτελέσματα μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι στόχοι της ερευνητικής εργασίας που είχαν τεθεί επιτεύχθηκαν ικανοποιητικά και τα ευρήματα απαντούν σε μεγάλο βαθμό στα ερευνητικά ερωτήματα.

Παράλληλα, κατά τη διάρκεια και πορεία του μαθήματος της ερευνητικής εργασίας προέκυψαν αρκετά ενδιαφέροντα όσο και προβληματικά σημεία.

Αρχικά, η διαδικασία επιλογής του θέματος και κατάταξης των μαθητών σε ομάδες δεν ήταν ιδανική καθώς πολλοί μαθητές δεν ακολούθησαν το θέμα που επιθυμούσαν. Επίσης, παρατηρήσαμε ότι, από τη μία, η ομαδοσυνεργατική μέθοδος βοήθησε στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, τόσο στο γνωστικό όσο και στον κοινωνικό τομέα.

Από την άλλη, οι ομάδες δεν ήταν εύκολο να λειτουργήσουν πάντα σωστά και συχνά, κάποιοι έδειχναν να δυσφορούν με την απροθυμία άλλων.

Μεγάλη δυσκολία προκάλεσε το γεγονός ότι έπρεπε να γράφουμε και να δημιουργήσουμε εμείς την εργασία, δηλαδή να παράγουμε τη γνώση και όχι να μας έρχεται έτοιμη από κάποιον άλλο.

Σε αυτά που μας ενθουσίασαν περιλαμβάνονται οι εναλλακτικές δραστηριότητες, όπως οι επισκέψεις σε βιβλιοπωλεία κόμικς, η προβολή ταινίας, καθώς και η δημιουργία του δικού μας κόμικς. Ενδιαφέρουσα ήταν και η επαφή μας με τις τεχνικές κινούμενης εικόνας (flipbook) και animation με διαφορετικά υλικά.

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε ότι το θέμα της ερευνητικής εργασίας υπήρξε αφορμή για προβληματισμό, χιούμορ και παιχνίδι και η όλη διαδικασία έγινε με ευχάριστο τρόπο.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

24grammata, *Η ιστορία των κόμικς*,.com, Εβδομαδιαίο ηλεκτρονικό περιοδικό ανοικτής πρόσβασης πολιτισμού και πολιτικής.

http://www.24grammata.com/?page_id=3

Τονivlio.gr, *Το πρώτο ελληνικό περιοδικό κόμικς*,

<http://www.tonivlio.gr/index.php?article=761>

Άρης Μαραγκόπουλος (2012), *Τα ελληνικά comics: Αντανακλάσεις ιδεών στις σελίδες των κόμικς*, Εκδόσεις Τόπος

Βικιπαίδεια, *Αρκάς*, <http://el.wikipedia.org/wiki/Αρκάς>

Βικιπαίδεια, *Κόμικς*, <http://el.wikipedia.org/wiki/Κόμικς>

Βικιπαίδεια, *Comics*, <http://en.wikipedia.org/wiki/Comics>

Γιώργος Καϊάφας, *Η ιστορία των κόμικς στην Ελλάδα*,

http://www.maxitis-petroupolis.com/p/blog-page_23.html?m=1

Stop Motion Paper Animation,

<http://www.youtube.com/watch?v=-t2aqli5Z4E&feature=youtu.be>

Ο Ντούτσε αφηγείται...

<http://www.youtube.com/watch?v=fdGHHz2buRc&feature=youtu.be>

GREEK PLASTICINE ANIMATION,

<http://www.youtube.com/watch?v=Tesxwn20M4c&feature=youtu.be>

Η ιστορία του ΚΟΜΙΞ

<http://www.geocities.ws/komixgreekpage/history.htm>

Οι Κωμωδίες του Αριστοφάνη

[http://el.wikipedia.org/wiki/Οι_Κωμωδίες_του_Αριστοφάνη_\(Κόμικς\)](http://el.wikipedia.org/wiki/Οι_Κωμωδίες_του_Αριστοφάνη_(Κόμικς))

Μαφάλντα

<http://el.wikipedia.org/wiki/Μαφάλντα>

Φρουτοπία

<http://el.wikipedia.org/wiki/Φρουτοπία>